

EL CANTÓ FOSC DE LA SALUT MENTAL

Per Roser Lleixà

La Maria Lluïsa surt de casa cada matí després d'esmorzar per anar a seure a un banc que hi ha al xamfrà del carrer Pi i Molist amb el Passeig de Verdum.

Com cada dia, alça els ulls blaus vers aquell edifici immens que durant molts anys va ser casa seva i rememora tot allò que va viure en aquelles parets que ara són la Seu del Districte de Nou Barris.

La Maria Lluïsa va néixer a Jaén i allà va conèixer al seu home que hi era per fer el Servei Militar. Era una dona bonica. El seu pare era un petit terratinent. Tenia terres, cavalls i oliveres. A ella la varen educar per ser una *senyoreta*: sabia llegir i escriure, cosa inusual als anys trenta.

Es varen casar i va haver de deixar la seva terra per venir a Barcelona. Cap problema. S'hi va adaptar de seguida. La família del marit la va acollir amb molta simpatia.

El seu home era músic. Tocava la bateria amb gran encert, amb la qual cosa, l'orquestra de la qual feia part tenia força èxit. També feien *bolos* a l'estranger.

Va tenir un fill, una filla que va perdre i una segona filla.

Quan estava embarassada de la seva segona filla, algú li va dir que el seu home tenia una amant. No s'ho podia creure. Quan el marit va tornar d'un dels seus viatges li va deixar anar. Callada per resposta. Un cop va parir, el marit va fer venir una ambulància a casa seva dient que la seva dona estava boja. I la varen internar a l'Institut Mental.

El pare de la noia va fer gestions, però la paraula del marit predominava sobretot. Amb els anys i els embarassos, havia posat quilos. Ja no era la noia bonica de la qual es va encapritxar i ara tenia una amant. Li feia nosa.

Abans de traspasar aquell llindar, la Maria Lluïsa no sabia que era un manicomi. No n'havia vist mai cap.

Les primeres hores del seu tancament varen ser colpidores, les imatges infernals amb les quals es va trobar un cop tancades les portes per dins són difícils d'explicar: "A la nit, es varen tancar les reixes de protecció i es va produir un caos infernal. Totes les finestres tenien barrots i la pudor dels orins se sentia arreu. Em vaig posar a cridar i espeternegar amb totes les forces i el resultat va ser trobar-me lligada i cosida a injeccions. Aquesta fa ser la nauseabunda escena inaugural. Una escena que no canviaria gaire al llarg dels anys".

Impossible no rebel·lar-se contra aquella nova situació. Però normalment el remei era pitjor, perquè la prelien per més boja quan en realitat només volia defensar-se. Tot eren ulls que l'escrutaven, mans que l'aferraven, cures que no la curaven, electroxocs que li feien sense anestèsia.

La Maria Lluïsa no estava boja, només desequilibrada per la situació del marit i els nervis de ser mare i no tenir els seus pares a prop. Però els electroxocs, l'empresonament del cos a que es veia sotmesa, la sedació permanent, els experiments que es traduïen en al·lucinacions i el menyspreu i maltractament van convertir-se en la seva nova rutina quotidiana.

“Amb el temps, vaig trobar petites escletxes, llocs i moments per poder sobreviure, algunes complicitats amb altres internes amb les quals em trobava al pati. La recerca incessant de petits xarrups de vida en mig de tot aquell escarni i humiliació va anar component la meua vida. Però després de petits instants de carícies amb l'intern Joan, em venien les pitjors experimentacions amb drogues i castics corporals, i després d'algun diàleg una mica lúcida amb algun infermer em seguia la prohibició total de parlar durant una setmana. Una tortura constant”.

La sortida només podia ser reclamada pel familiar directe: marit o pares. En el seu cas, al marit ja li estava bé tenir-la tancada i mai va fer el mínim pas per canviar aquesta situació. S'havia casat amb l'amant i tenien una filla en comú.

Malgrat els anys, encara sent el dolor. Però el que li fa més mal és recordar el sentiment d'impotència en presenciar el que feien amb altres malalts. Per exemple, els lligaven de mans i peus al llit durant hores, els feien despullar davant de tothom i eren rentats amb aigua freda a l'hivern. Tremola pensant en el despotisme que aplicaven, la inutilitat de la ciència coneguda en aquells anys, la deshumanització amb què els tractaven.

L'edifici de l'Institut Mental de la Santa Creu es va inaugurar l'any 1889 per ordre de l'Hospital de Sant Pau i tenia una capacitat per a més de 700 malalts. Va ser dirigit pel Dr. Pi i Molist, uns dels pioners en el tractament de malalties mentals d'Espanya, i va ser construït per cobrir les mancances que tenien els serveis psiquiàtrics del vell Hospital.

En un terreny de 20 hectàrees es va construir un vast complex octogonal d'edificacions comunicades entre si que formen amplis patis interiors de planta rectangular. Arribava al llindar de Collserola.

El 30 de setembre de 1987, després d'un segle d'existència, l'Institut Mental va tancar les seves portes. Avui dia només queden tres pavellons, cos central de l'antic recinte, ocupats per la Seu del Districte i Biblioteca de Nou Barris que permeten apreciar la monumentalitat i la sobrietat que va caracteritzar l'obra, realitzada en un estil neoclàssic molt senzill.

Costa de creure que un lloc tan idíl·lic al mig de la natura, fos durant dècades un lloc lúgubre on els malalts passaven hores i hores donant voltes, alguns estirats per terra, carregats amb les seves tristeses, els seus deliris i les seves pors, mentre fumaven ansiosament amb la mirada perduda.

Quan es va tancar el centre, els malalts que consideraven lleus van ser enviats a casa. Els que no tenien família van ser agrupats en pisos en els quals vivien en grups de quatre o sis amb algun tutor.

Els que varen considerar incurables els van traslladar al Frenopàtic o a Sant Boi de Llobregat.

**Diputació
Barcelona**

*Xarxa de Biblioteques
Municipals*